

BERTRAND TAVERNIER, DIRECTOR DE CINEMA

Text: BEA CABEZAS / Fotos: KARLOS CORBELLA

"Em nego a acceptar la impotència"

Bertrand Tavernier (Lió, 1941) és un dels cineastes actuals amb una de les filmografies més interessants. El seu darrer film, 'Ça commence aujourd'hui' (Hoy empieza todo), Premi del Públic al festival de Sant Sebastià, ja ha arribat a les nostres pantalles.

Bertrand Tavernier és un d'aquells cineastes que, com Wim Wenders, Louis Malle o Martin Scorsese, conjuguen la ficció amb el documental. La seva darrera pel·lícula *Ça commence aujourd'hui* (*Hoy empieza todo*) "és més que un documental sobre el sistema educatiu francès, és també una història. Hi barrejo actors professionals amb afeccionats i amb els nens de l'escola que s'interpreten ells mateixos. La gent té tanta ràbia pel que ha fet amb ells el govern, que jo només he hagut de canalitzar-la", explica Tavernier. El realitzador francès és autor d'una de les filmografies més interessants i coherents del cinema contemporani. Amb títols com *La mort en direct*, *Un dimanche à la campagne*, *La vie et rien d'autre*, *Round Midnight* (*Al voltant de la mitjanit*) i *L'appât*, entre altres, Tavernier ha aconseguit un lloc en l'Olímp dels déus del setè art. En el passat Festival Internacional de Cinema de Sant Sebastià, en què era president del jurat de la Secció Oficial, vam poder gaudir d'una retrospectiva completa de les seves obres.

—Com va començar *Hoy empieza todo*?

—Tot va partir d'un amic meu que ha exercit durant vint-i-cinc anys com a mestre en el poble de Hernaing, en una regió de Valenciennes al nord de França, on el 30% dels seus habitants no té feina. Em va explicar que una vegada va haver de reclamar-li a una mare els 30 francs trimestrals de la cooperativa que no pagava des de feia mesos i que aquesta havia respost: "Aquests 30 francs em permeten arribar a final de mes

alimentant la meva família amb galetes remullades en llet." Em vaig sentir descompost! i li vaig dir que escrivís la seva experiència. Ell és Dominique Sampiero i ha firmat el guió de la pel·lícula juntament amb la meua filla Tiffany. Ell, com jo, és una persona que es nega a acceptar la impotència. Jo he volgut explicar aquí la vida dels educadors que són els autèntics herois moderns i no els futbolistes que guanyen dos-cents milions i a sobre juguen dopats. Alguns pensen que la pel·lícula exagera la situació i és tot el contrari! El dia que rodàvem l'escena en què el director va a casa de la mare alcohòlica, el soroll de la televisió del veí de d'alt ens molestava. Li vam demanar que l'apagués i ens va respondre que si apagava la televisió no veuria res en el pis perquè era l'única font de llum que tenia! Els comptadors d'aigua i d'electricitat de monedes són molt estesos. Els nens juguen en l'aigua bruta. Els murs dels pisos són tan humits que no s'hi pot penjar res...

—Es podria dir que *Hoy empieza todo* és un retrat dels "fills de l'atur"?

—Sí, és una frase molt adequada. Hi ha sis milions de persones que viuen així a França. Aquest és el

trionf de la mundialització de l'economia de què tant parlen! La meua pel·lícula parla de les primeres víctimes del "trionf" dels experts en economia. És increïble que, per posar un exemple, posin a la presó una persona a Espanya per vendre una arma a ETA i, en canvi, el president del Fons Monetari Internacional hagi lliurat 10.000 milions de dòlars

"He volgut explicar la vida dels educadors, que són els autèntics herois moderns i no els futbolistes. El meu film parla de les primeres víctimes del 'trionf' dels experts en economia."

a la màfia de Rússia i no li passi absolutament res.

—*Als responsables del sistema educatiu del govern francès no els deu haver fet gaire gràcia la pel·lícula...*

—No, gens ni miqueta. Els governs han anat retallant els pressupostos per a l'educació i els serveis socials de manera criminal. Ells continuen imposant directrius que han estat redactades per funcionaris que s'estan en un despatx i mai han escoltat de la gent del carrer el que realment necessiten. Jo ho he fet en la meua pel·lícula. A partir d'ella hi ha hagut molts debats sobre aquest problema en els últims mesos a França. És un tema que es comenta. Tant a França com a Bèlgica i, fins i tot, a Austràlia, s'han fet projeccions de la pel·lícula en centres escolars i de tot tipus, no només en sales comercials.

—*Les seves pel·lícules inclouen referències a la seva vida i al seu voltant. Què és el que troba a la realitat per transportar-lo a la ficció?*

—A vegades pot ser un retrobament amb algú, la manera com aquesta persona parlaria de certes coses. Amb aquesta persona pots recrear un decorat, una situació, un entorn. Et fa una impressió tan forta que et sents amb una gran necessitat de recrear aquest ambient en una ficció. A *Ley 627*, el meu fill em va posar en contacte amb el policia Michel Alexander. De la forma en què havia parlat, em va resultar molt interessant i tenia ganes de plasmar-ho en la pel·lícula. Quan vaig anar a veure on treballava, en una barraca fastigosa, on queia aigua pels terrats, al costat d'una obra de construcció, sentia una gran necessitat d'expressar això en una pel·lícula. Només veure aquest entorn era ja una contradicció total del que deien els ministres. Ells deien que la prioritat era la lluita contra la droga, però mira en quines condicions treballaven contra la droga! I veia agents de policia treballant asseguts en cadires que havien tret de les escombraries. No tenien màquines d'escriure electròniques, no tenien paper carbó per fer còpies. També, per exemple, llegeixes un llibre un dia i de sobte veus una xifra, 354.000 persones desaparegudes, una xifra increïble, i la pregunta que et planteja és: què és un desaparegut? Es pot retrobar un desaparegut? I d'aquí va néixer el film *La vida y nada más*.

—*Tot i que ara sembla que hagi tornat al present amb Hoy empieza todo, la història ocupa un lloc important en la seva filmografia. Vuit de les seves pel·lícules són ambientades en altres èpoques. Què li interessa del passat?*

—El passat resulta apassionant des del punt de vista dramàtic. Quan et poses a estudiar-lo a fons t'adones que és on estan les arrels del que passa ara. "El qui no

coneix el seu passat està condemnat a no viure en el futur". El meu pare em va transmetre la passió per la història i em va fer comprendre la importància de la història. És molt apassionant per a un cineasta somiar sobre un període que no ha viscut, reconstruir-lo, imaginar la manera com la gent podria parlar, menjar. La història és la porta oberta a la imaginació.

—*Els actors dels seus films han dit molt amb els ulls. Què l'ajuda a explicar la mirada que no diguin les paraules?*

—He treballat amb actors molt intel·ligents. És una cosa que es veu a través de la mirada. Es nota en moltes pel·lícules americanes. Molta gent que està en la platja de Malibú, és gent que no ha llegit un llibre en sa vida i això es nota en la seva mirada. Hi ha molts actors que irradien la ignorància. Sempre intento tenir un repartiment d'actors que siguin creïbles en el seu paper. L'actor que recrea un paper a la pantalla, no només ha de recrear-lo amb els gestos, sinó que també s'ha de fixar en els gestos de la gent que l'envolta. Sempre ha d'estar inquiet per saber què passa al seu voltant. Philippe Torreton sempre ha estat justíssim en tots els papers que ha representat amb mi; era tan creïble com a soldat de la primera guerra mundial matant gent com de professor d'un institut intentant salvar els nens. Philippe és per mi el successor de Jean Gabin

—*Alguns crítics parlen del cinema clàssic referint-se a les seves pel·lícules. Hi està d'acord, amb aquesta etiqueta?*

—Crec que s'equivoquen. Però no és la meua vocació ser crític de crítics. Hi ha certes coses dels meus films que no són clàssiques, per exemple una certa forma de rebutjar la intriga. Alain Resnais, a qui tinc una gran estima, va dir que els meus són films on no es pot pre-

veure ni la pròxima presa, ni la pròxima escena. Precisament tot el contrari del que és el cinema clàssic. No m'agraden les imatges massa ben posades en la pantalla. Lluito contra la simetria en els fotogrames. Penso que molts films tenen una enorme llibertat d'interpretació. *Clàssic* pot ser un adjectiu que elogia però passa de la mateixa manera quan moltes vegades s'utilitza l'adjectiu *modern* per una cosa que ja ha estat inventada fa trenta anys. S'ha d'anar amb molt de compte amb la dictadura de les definicions. Michael Powell, un cineasta britànic que jo admiro molt, ha rebut moltes crítiques dient que les seves pel·lícules són molt clàssiques. Però precisament quan veus els seus films t'adones que hi ha un rerefons tremendament revolucionari. Les etiquetes no em preocupen. Si mires enrere les batalles entre crítics i directors, sempre han guanyat els directors. William Wyler n'és un bon exemple, va ser odiat per la crítica de la Nouvelle Va-

"Als Estats Units hi ha cineastes independents però per poc temps, perquè tots somien d'entrar en el muntatge comercial. La gran batalla és la lluita contra el domini americà, que busca la imatge única."

gue a França, però ara tot el contrari, tothom l'elogia. John Ford va ser desmuntat totalment i ara és considerat un geni. Els directors som més forts.

—*Es un gran afeccionat a la música, com ja va demostrar amb el seu tribut personal al jazz amb Al voltant de la mitjanit. Quin paper atribueix a la música dins del cinema?*

—No només és la banda sonora, va molt més enllà, és tot el que és la posada en escena, el guió per al cinema, tot ho complementa. Quan faig un guió pel cinema fins i tot em refereixo a termes musicals com el tempo, l'harmonia, el contrapunt... Michael Powell em va dir que desconeixia el jazz, però quan va veure *Al voltant de la mitjanit*, va descobrir-lo no només per com era la música en si, també per la manera de moure la càmera. La posada en escena de la pel·lícula el va fer comprendre la música. Per això em fixo molt en la música. Ron Carter va fer la música de *La passion Béatrice*. I la música de l'últim film és de Loius Sclavis, un dels millors clarinetistes del món d'aquests últims anys, no solament compon música de jazz, també compon valsos, tangos...

—*Com veu el cinema actual? Creu que amb tants efectes especials es perd la subtilesa a l'hora d'explicar una història?*

—Hi ha pel·lícules actuals que són tremendament subtils i personals, com ara les de Nani Moretti, Pedro Almodóvar i Mike Leigh. Hi ha una certa pèrdua en el sentit que en la comèdia hi ha un augment de la sofisticació. Però *Notting Hill* i *Cuatro bodas y un funeral* són uns guions força bons per a aquest gènere. És curiós que el que més preocupa és la quantitat de cineastes que volen imitar el model de Miramax. El mateix és aplicable als Estats Units, hi ha cineastes independents però per molt poc temps perquè tots somien d'entrar en el muntatge comercial. La gran batalla és la lluita contra el domini americà, que busca aquella imatge única de cine. És una gran paradoxa perquè

—**Les seves conviccions sempre es reflecteixen a la pantalla?**

—**Les meves conviccions sí, però no tracto d'imposar un missatge concret al públic.**

Les pel·lícules s'alimenten dels meus descobriments, de les meves emocions... són tan imprevisibles que al final canvien durant el rodatge. No tracto de demostrar res, ni atacar les institucions sistemàticament. Principalment m'interessen els personatges, que sempre són gent lluitadora.

—La cultura significa creació intel·lectual i no se li poden aplicar normes industrials, com pretenia algun comissari europeu que volia associar l'audiovisual a les telecomunicacions, amb què la pel·lícula passa a ser el mateix que un fax. Això representaria destruir els drets d'autor. Això no significa que es defensi una llei proteccionista ni que es tracti d'afrontar els cineastes nord-americans. Però a vegades penso que els polítics europeus estan venuts als americans! Hauríem de saber clarament què volen els polítics europeus que propugnen el lliure comerç i la desaparició de l'excepció cultural per a l'audiovisual. El que volen realment és una sola llengua, una sola cultura, una sola ideologia i una sola imatge que solament vengui productes dels Estats Units? Encara resultarà que part del nostre progrés consisteix a destruir les indústries nacionals pels MacDonal'ds!

sota la bandera de la liberalització el que t'ofereixen és només una cosa, un sol tipus d'imatge, un sol model econòmic, les empreses tenen més poder que els estats. És el triomf dels anomenats experts. Quan tots sabem que els experts des de fa deu anys han destruït el que són les funcions públiques. Hem de reconèixer que el Titanic ha estat l'obra dels experts i es va enfonsar de seguida. És qüestió de ficar els experts a la presó! (*Riu*) Hem aconseguit tenir tribunals de guerra, faria falta fer el mateix per als crims de la pau, i el primer a ser jutjat hauria de ser el president del Fons Internacional Monetari del qual parlava abans. En definitiva, és com tot. Hi ha pel·lícules intel·ligents i d'altres que no, com ara *Independence Day*, que té poc d'intel·ligent. Els americans tenen el rècord de la bajanada. La subtilesa es troba en països llunyans. Hem de demanar més a les pel·lícules. La qualitat més important és la sensibilitat, és el que compta.

—*Qualitat cinematogràfica i indústria no són compatibles?*